

การพัฒนาหลักสูตรกับความเสมอภาคทางเพศภาวะ

Gender Equity and Curriculum Developmental Process

มนตรี นีวัฒน์วงศ์¹ / ธีรชัย เนตรนอมศักดิ์² / ฟาร์รุง มีอุตร³ / อรทัย เพ็ญยูระ⁴

Montree Nivatnuwong / Teerachai Nethanomsak / Farung Mee-Udon / Orathai Piayura

^{1,2} สาขาวิชาหลักสูตรและการเรียนการสอน คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น

Program of Curriculum and Instruction, Faculty of Education, Khon Khaen University

³ สาขาวิชาพัฒนาสังคม คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น

Program of Social Development, Faculty of Humanities and Social Sciences, Khon Khaen University

⁴ สาขาวิชาภาษาไทย คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น

Program of Thai Language, Faculty of Humanities and Social Sciences, Khon Khaen University

บทคัดย่อ

งานวิจัยเรื่องการพัฒนาหลักสูตรความเสมอภาคทางเพศภาวะมีวัตถุประสงค์ในการวิจัยเพื่อ 1) ศึกษาสภาพปัจจุบันเกี่ยวกับความเสมอภาคทางเพศภาวะ และ 2) แบ่งปันและเรียนรู้แนวทางกระบวนการการพัฒนาหลักสูตรเพื่อเสริมสร้างความเสมอภาคทางเพศภาวะ การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยใช้กรอบแนวคิดสตรีนิยม (Feminism Research) เพศภาวะ (Gender) การพัฒนาหลักสูตรหลังสมัยใหม่ (Postmodern Curriculum) และความสัมพันธ์เชิงอำนาจ (Power Relation) การศึกษาได้แบ่งพื้นที่ศึกษาในลักษณะพื้นที่ทฤษฎี (Theory Sampling) โดยพื้นที่ทางทฤษฎีมีกลุ่มผู้เชี่ยวชาญและนักกิจกรรมที่ดำเนินกิจกรรมการส่งเสริมความเสมอภาคในประเทศไทย จำนวน 12 คน การเก็บข้อมูลโดยการสังเกตแบบมีส่วนร่วม การสัมภาษณ์เชิงลึก การวิเคราะห์เอกสาร วิเคราะห์ข้อมูล โดยการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) และการตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลโดยให้สมาชิกตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูล (Member Check) ผลการวิจัยพบว่า 1) ความไม่เสมอภาคที่เกิดขึ้นในสังคมมีมิติของความซับซ้อนและทับซ้อนจนยากที่คลี่ให้เห็นความไม่เสมอภาคดังกล่าว โรงเรียนเองเป็นสถาบันหนึ่งภายใต้โครงสร้างของสังคมที่มีอิทธิพลอย่างมากในการส่งผ่านความรู้เชิงวัฒนธรรม โดยโรงเรียนนั้นมีบทบาทของในการผลิต (Produce) และ ผลิตซ้ำ (Reproduce) ดังนั้นกระบวนการพัฒนาหลักสูตรในแนวคิดเชิงวัฒนธรรมในลักษณะนี้ต้องอาศัยมุมมองที่หลากหลายเพื่อช่วยให้เกิดการเปลี่ยนแปลง (Transformation) กระบวนดังกล่าวต้องช่วยเชื่อมโยงระหว่างตัวตนและสังคมวัฒนธรรม อดีต อนาคต การสะท้อนและสังเคราะห์เพื่อปรับโครงสร้างมโนทัศน์ตัวตนและปรับเปลี่ยนโครงสร้างสังคม อีกทั้งในกระบวนการปรับเปลี่ยนในลักษณะนี้ยังต้องการการเข้ามาแบ่งปันเพื่อได้มาซึ่งมุมมองที่หลากหลายที่สอดคล้องกับมิติความซับซ้อนและทับซ้อนดังกล่าว 2) แนวทางพัฒนาหลักสูตรในการส่งเสริมความเสมอภาคดังกล่าวเป็นกระบวนการในลักษณะของการเรียนรู้ผ่านประสบการณ์ (Learning Through Experience) ตามแนวทางของ Fiere โดยมี 4 ขั้นตอน คือ (1) Doing/experience (2) Reflecting (3) Analyzing/Synthesizing และ (4) Applying และการใช้แนวคิดความสัมพันธ์เชิงอำนาจในการพัฒนากระบวนการเพื่อให้เกิดอำนาจร่วมในการที่จะแบ่งปันประสบการณ์และค้นหาแนวทางในการสร้างความเสมอภาคในสถานศึกษา

คำสำคัญ: เพศภาวะ, ความเสมอภาคทางเพศภาวะ, การพัฒนาหลักสูตรหลังสมัยใหม่, แนวคิดสตรีนิยม, ความสัมพันธ์เชิงอำนาจ

Abstract

The purposes of this research were 1) to study the current conditions about gender equity and 2) to share and learn about the process for enhancing gender equity. The research design used the qualitative research design. The research paradigm used the Feminism research, Gender, Postmodern Curriculum, and Power Relation. The study was used theory sampling technique. The theory samplings were the 12 experts. The data was collected by participatory observation, in-debt interview, and document analysis. The data was analyzed by content analysis and member check. The results were; 1) the inequity theme was emerged in all society. It has more complexities and hierarchies that difficult to reveal easily. School was the crucial institute under the micro social structure and the most effectiveness for cultural knowledge transmission. According to this role, the school plays in the both, production and reproduction. Therefore, equity promoting process for cultural theme needs the multi-perspectives for transformation. This process was to connect the self and the socio-culture; looking back to the past, looking toward, reflecting, and synthesizing for adjust self-concept and socio-culture. This multi-process also wanted many stakeholders for sharing their ideas and their views that congruence with the complexities and multi-layers in now a day. 2) Curriculum Development Process was the Learning through Experiences Process (L-Es) from Fiere. The process had 4 steps; Doing/experiences, Reflecting, Analyzing/Synthesizing, and Applying. The power relation was used in curriculum development for building the power sharing that will make the people share their experiences and explore the ways for equity in school.

Keywords: Gender, Gender Equity, Postmodern Curriculum Development, Feminism Research, Power Relation

บทนำ

ความไม่เสมอภาคแท้จริงแล้วเกิดจากทัศนคติของผู้คนในสังคมที่ถูกปลูกฝังมายาวนาน รวมทั้งความเชื่อหรือทัศนคติดังกล่าวยังปกปิดและสงวนไว้ซึ่งการครองอำนาจของเพศชาย ซึ่งในที่นี้เรียกว่า อุดมการณ์ชายเป็นใหญ่ (Patriarchy) (บุญเสริม หุตะแพทย์, 2548; ธนศวงค์ยานนาวา, 2551; พรพัฒน์ ปัทมวงศ์จรรยา, 2552) ความเชื่อดังกล่าวได้สร้างบรรทัดฐานระหว่างเพศหญิงและเพศชายแตกต่างกัน (สำนักกิจการสตรีและสถาบันครอบครัว, 2554; จุฑามาศ เดชกิตติขจร, 2553) โดยผู้ชายจะทำหน้าที่ผลิตเพื่อพื้นที่สาธารณะ (Public) ส่วนผู้หญิงจะทำหน้าที่ที่อยู่ในบ้านหรือครอบครัว (Private) ผลกระทบดังกล่าวส่งผลให้เกิดความไม่เสมอภาคในหลากหลายมิติ ทั้งทางตรงและทางอ้อม (กรวิภา วิลาส, 2553; จุฬากุล เรขวิภาค, 2552) โดยเฉพาะในด้านการลดทอนคุณค่าหรือศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์ (กฤตยา อาชวนิจกุล, ม.ป.ป.) ทัศนคติดังกล่าวยังถูกปลูกฝังในการเลี้ยงดูลูกสาวและลูกชายที่เป็นลักษณะสองมาตรฐาน และมักตั้งคำถามกับผู้ถูกระทำมากกว่าผู้กระทำ (สุจารี สวงโท และ คณะ, 2553) เมื่อเหตุการณ์ดังกล่าวเกิดขึ้นผู้หญิงจะถูกประณามหรือลดทอนคุณค่า นอกจากนั้นจากการศึกษาของ ศิริพร จิรวัฒน์กุล และคณะ (2554) กฤตยา อาชวนิจกุล (ม.ป.ป.) และ Srisuriyawet (2006) ยังพบว่า ทัศนคติดังกล่าวยังทำให้มีคติการละเมิดทางเพศเพิ่มขึ้น ซึ่ง สุจารี สวงโท และ คณะ มองว่าเป็นความรุนแรงเชิงโครงสร้าง อีกทั้งในปัจจุบันยังได้ผลิตซ้ำและเพิ่มความซับซ้อนของวาทกรรมที่สร้างความไม่เสมอภาคผ่านสถาบันต่างๆ ได้อย่างแยบยลมากยิ่งขึ้น (นภาพรณี ทะวานนท์, 2554) ทำให้ปัญหาดังกล่าวยังคงถูกละเลยและมองว่าไม่สำคัญ

จากปัญหาดังกล่าวจะพบได้ว่า ความไม่เสมอภาคทางเพศภาวะยังเป็นปัญหาที่ลึกและมีความซับซ้อน โดยเฉพาะในมุมมองที่เกี่ยวกับความสัมพันธ์เชิงอำนาจ (Power Relation) ในส่วนนี้ สุจารี สวงโท และ คณะ (2553) ได้เสนอแนะว่าการแก้ไขปัญหาในเรื่องนี้ จะต้อง

ป้องกันโดยลดตัวเลขลงมาที่อายุ 9-19 ปี โดยสร้างทัศนคติที่ถูกต้องเหมาะสมกับบทบาททางเพศแก่วัยรุ่น รวมทั้งระดับสถาบันจะต้องมีหลักสูตรในเรื่องความเสมอภาคชายหญิง โดย ศิริพร จีรวัดน์กุล และ คณะ (2554) Roberta และ Dennis (1996) และ UN World Report on Violence Against 2006 (Migeon, 2010) เสนอแนะว่าโรงเรียนและครอบครัวจะต้องร่วมมือกัน ครูจะต้องมีความละเอียดอ่อนทางเพศภาวะและจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องปลูกฝังความเชื่อหรือระบบคิดเกี่ยวกับเรื่องดังกล่าวในสถานศึกษา ความสำคัญในการส่งเสริมความเสมอภาคทางเพศภาวะในสถานศึกษาที่ได้กล่าวมาแล้ว Pinar et al. (1995; cited in Marsh & Willis, 2007) ได้เสนอแนะถึงการนำทฤษฎีหลักสูตร (Curriculum Theorizing) ไปใช้ในตัวของเพศภาวะ (Gender Text) ไว้ว่า การจะพัฒนาความเสมอภาคให้เกิดขึ้นได้นั้นจะต้องอาศัยทุกคนที่เกี่ยวข้องเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาหลักสูตรและถือว่าทุกคนเป็นผู้พัฒนาหลักสูตร (Curriculum Developer) ร่วมกัน อีกทั้งการพัฒนาดังกล่าวยังเกี่ยวข้องกับความสัมพันธ์เชิงอำนาจ ดังนั้นกระบวนการดังกล่าวจำเป็นที่จะต้องเสริมพลัง (Empowerment) โดยผู้ที่เกี่ยวข้องทุกฝ่ายได้เข้ามามีส่วนร่วมอย่างเสมอภาคเป็นไปตามความต้องการและโอกาสของแต่ละบุคคล ดังนั้นกระบวนการที่จะส่งเสริมในการพัฒนาความเสมอภาคทางเพศภาวะ ในพื้นที่ของสถานศึกษานั้น จะเกิดขึ้นหรือมีลักษณะอย่างไร มีองค์ประกอบใดบ้าง มีบุคคลหรือกลุ่มคน ที่การก่อรูปของฐานคิด ความรู้ หรืออำนาจจะอะไรบ้างที่จะช่วยส่งเสริมให้เกิดภาวะดังกล่าว จึงเป็นสิ่งที่น่าใคร่ที่จะเรียนรู้

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

การพัฒนาหลักสูตรความเสมอภาคทางเพศภาวะมีวัตถุประสงค์ในการวิจัย ดังต่อไปนี้

1. ศึกษาสภาพปัจจุบันเกี่ยวกับความเสมอภาคทางเพศภาวะ
2. แบ่งปันและเรียนรู้แนวทางกระบวนการการพัฒนาหลักสูตรเพื่อเสริมสร้างความเสมอภาคทางเพศภาวะ
3. สะท้อนกระบวนการพัฒนาความเสมอภาคทางเพศภาวะในสถานศึกษา

ขอบเขตของการวิจัย

1. กลุ่มเป้าหมาย

กลุ่มเป้าหมายในการวิจัยการพัฒนาหลักสูตรความเสมอภาคทางเพศภาวะนี้ได้แบ่งกลุ่มเป้าหมายออกเป็น 2 กลุ่ม คือ

1.1 กลุ่มเป้าหมายเชิงทฤษฎี

กลุ่มเป้าหมายที่ดำเนินการเกี่ยวกับความเสมอภาคทางเพศภาวะในประเทศไทย โดยใช้แนวคิดการเลือกกลุ่มเป้าหมาย (Purposeful Sampling) ของ Creswell (2003) ที่เป็นลักษณะกลุ่มเป้าหมายเชิงทฤษฎี (Theory Sampling) ซึ่งกลุ่มเป้าหมายนี้เป็นกลุ่มเป้าหมายที่เป็นองค์กร หรือกลุ่มผู้เชี่ยวชาญในการดำเนินการพัฒนาความเสมอภาคทางเพศภาวะในประเทศไทย ทั้งที่เป็นหน่วยงานของรัฐ เอกชน องค์กรอิสระที่ไม่ได้อยู่ในการควบคุมของรัฐ (NGO) และกลุ่มคน

1.2 กลุ่มเป้าหมายที่เป็นพื้นที่ในการวิจัย

กลุ่มเป้าหมายที่เป็นสถานศึกษาที่เปิดสอนในระดับมัธยมศึกษาตอนต้นและโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษาที่สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยมีกลุ่มเป้าหมาย คือ

1.2.1 ผู้ปกครองของนักเรียนในโรงเรียน

1.2.2 ผู้นำชุมชน และ คณะกรรมการสถานศึกษา

ศึกษา

1.2.3 ผู้บริหารสถานศึกษา ครู และบุคลากรทางการศึกษา

1.2.4 นักเรียนที่กำลังศึกษาในระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น

2. ขอบเขตด้านเนื้อหา

เนื้อหาในการวิจัยในครั้งนี้ ได้แบ่งขอบเขตออกเป็น 3 ประเด็นหลักด้วยกัน คือ

2.1 เพศภาวะ (Genders) เป็นการศึกษาประเด็นของเพศภาวะในลักษณะของความสัมพันธ์เชิงอำนาจ ซึ่งเป็นลักษณะของการครอบงำหรือการกดขี่ของเพศใดเพศหนึ่งที่มีต่อเพศหนึ่งและทำให้เกิดความไม่เป็นธรรมและอาจไม่ได้หมายถึงเพียงแค่หญิงและชาย (Gender) เท่านั้น ทั้งนี้เพื่อให้เห็นและรับรู้ถึงความไม่เสมอภาคในมุมมองที่ทับซ้อนและซับซ้อนมากขึ้นในสภาพปัจจุบัน

2.2 กระบวนการพัฒนาหลักสูตร เป็นแนวคิด การพัฒนาหลักสูตรหลังสมัยใหม่ (Postmodernism Curriculum Development) โดยมีลักษณะเป็นหลักสูตรปรับเปลี่ยน (Transformative Curriculum) โดยให้ทุกฝ่ายในบริบทของพื้นที่ได้เข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาหลักสูตร

2.3 ความเสมอภาคทางเพศภาวะ (Gender Equity) ซึ่งเป็นประโยชน์และไม่สร้างผลทางลบต่อการดำรงชีวิตของเพศต่างๆ โดยไม่แบ่งแยก กีดกัน หรือจำกัดสิทธิหรือโอกาสในด้านต่างๆ เพื่อให้เกิดทัศนคติ ความเชื่อ ที่มีความสมดุลเชิงอำนาจที่เอื้อประโยชน์ที่เหมาะสมกับทุกเพศ

3. ระยะเวลาในการดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ใช้ระยะเวลาในการวิจัยหนึ่งปีการศึกษา คือ เมษายน 2557 – มีนาคม 2558

วิธีการดำเนินการวิจัย

การศึกษากระบวนการพัฒนาหลักสูตรกับความเสมอภาคทางเพศภาวะนั้น ผู้วิจัยได้ใช้การวิเคราะห์เอกสาร (Document Analysis) โดยคู่มือต่างๆ ของนักศึกษานักกิจกรรม หรือผู้เชี่ยวชาญสาขาอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องในการดำเนินการเกี่ยวกับ “เพศภาวะ” “ความเสมอภาค” และ “กระบวนการพัฒนาหลักสูตร”

การวิเคราะห์ข้อมูล

ในการวิจัยครั้งนี้ใช้การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) และทำการวิเคราะห์เชิงวิพากษ์ (Critical Analysis) เพื่อให้เห็นแนวคิดในการใช้กระบวนการพัฒนาหลักสูตรที่ใช้กับการพัฒนาความเสมอภาคทางเพศภาวะในสถานศึกษา โดยวิเคราะห์ให้เห็นถึงเพศภาวะในหลากหลายมุมมอง และ มุมมองของการปรับเปลี่ยนในการพัฒนาหลักสูตรที่มีการส่งเสริมความเสมอภาคทางเพศภาวะที่สอดคล้องกับความซับซ้อนและหลากหลาย

สรุปผลการวิจัย

1. มุมมองเพศภาวะและความไม่เสมอภาคทางเพศภาวะ

1.1 เพศภาวะในมุมมองเชิงประวัติศาสตร์

และภูมิศาสตร์นั้นมีความหลากหลายก่อนที่จะถูกกลืนหายไปในระบบประเพณีและวัฒนธรรมแบบรักต่างเพศ (Heterosexuality) โดยระบบการปกครองที่มีแกนกลางของประเทศ ที่พยายามสร้างกรอบคิดให้เป็นระบบเนื่องด้วยเหตุผลทางการปกครองประเทศและต้องหลีกเลี่ยงจากการเป็นอาณานิคมที่สร้างกล่องขึ้นมาคือ ชาย หญิง และความความผิดปกติ ดังนั้นเพศภาวะในมุมมองดังกล่าวก่อนที่จะมีการปกครองในลักษณะมีเมืองหลวงเป็นศูนย์กลางที่อยู่ในแต่ละพื้นที่ก็จะมี ความเข้มความจางที่ไม่เท่ากัน เช่นทางภาคอีสานจะมีความเป็นอิสระในเรื่องรูปแบบของความเป็นเพศค่อนข้างสูง แต่ในภาคใต้จะมีความแข็งของรูปแบบของความเป็นเพศที่มีแค่กลุ่มรักต่างเพศและสิ่งแปลกปลอม

1.2 เพศภาวะในมุมมองของความหลากหลาย

ในมิติความหลากหลายมองเกี่ยวกับความหลากหลายทางเพศภาวะว่าแท้จริงแล้วเป็นเรื่องธรรมชาติที่ถูกทำให้หายไปเนื่องจากไม่ได้ถูกยอมรับและสร้างเป็นกฎเกณฑ์กติกาหรือจารีตในสังคมแบบสมัยใหม่ อีกทั้งยังมองว่าความหลากหลายนั้นถูกมนุษย์บิดเบือนและกดทับความเป็นมนุษย์จนทำให้ขาดอิสรภาพและสังคมไทยเองก็ยังไม่ได้ถูกยกระดับความหลากหลายทางเพศภาวะเข้ามาเป็นวิถีคิด แต่เป็นแค่วิถีชีวิตที่สามารถดำเนินชีวิตอยู่ร่วมกันได้แต่ไม่สามารถเข้าใจว่าทำไมถึงต้องเป็นอย่างนั้น นอกจากนั้นความหลากหลายทางเพศนั้นไม่ได้มีเพียงกลุ่ม LGBTQ แต่ยังรวมถึงกลุ่มคนกระแสหลักคือหญิงและชาย หรือ LGBTQMF (Lesbian/Gay/Bisexual/Transgender/Queer/Male/Female) หรือมากกว่านั้น

1.3 เพศภาวะที่เป็นลักษณะของคู่ตรงข้าม (Binary Position) โดย อวยพร เชื้อนแก้ว (2555) และ อวยพร เชื้อนแก้ว และวารวรณ์ แซ่มสนธิ (2557) มองว่าเพศภาวะไม่ได้เป็นเพียงการให้บทบาทแค่ความหญิง (Femininity) ความเป็นชาย (Masculinity) เท่านั้น แต่ยังมีการทำงานกันอย่างเป็นระบบ หรือเรียกอีกอย่างหนึ่งว่าระบบความเป็นเพศภาวะ (Gender System) เนื่องจากระบบเพศภาวะดังกล่าวไม่ได้ทำงานในลักษณะเชิงเดี่ยวแต่ทำงานเป็นระบบโดยได้กำหนดและหล่อหลอมบทบาทหน้าที่ อำนาจ สถานภาพ คุณค่าและความสัมพันธ์ทางเพศที่แตกต่างและไม่เท่าเทียมกันระหว่างเพศหญิงและเพศชาย

รวมถึงร่างกายผู้หญิงและร่างกายผู้ชาย ผ่านสถาบันต่างๆ ในสังคม เช่น ครอบครัว วัฒนธรรมประเพณี ศาสนา ระบบการศึกษา สื่อมวลชน สื่อพื้นบ้าน ศิลปะงานบันเทิง โฆษณา ระบบสาธารณสุข ระบบการเมืองการปกครอง และอื่นๆ ที่ทำหน้าที่ฝึกฝนและกล่อมเกล่าประชากรหญิงชายอย่างสอดคล้องไปในทิศทางเดียวกัน

1.4 เพศภาวะที่เป็นลักษณะของ “โอกาส” ในระบบการศึกษานั้น เพศภาวะจะมองถึงความเท่าเทียมกันในเรื่องบทบาทและโอกาสในการเข้าถึงระบบการศึกษาของภาพรวมไม่ว่าจะเป็นในเรื่องของประโยชน์ในการใช้พื้นที่ การเข้าถึงสื่อ ความปลอดภัย และด้านอื่นๆ ที่เกี่ยวกับการจัดการศึกษา

2. กระบวนการพัฒนาหลักสูตรเพื่อส่งเสริมความเสมอภาคทางเพศภาวะ

2.1 กระบวนการพัฒนาหลักสูตร

กระบวนทัศน์ (Paradigms) นั้นเป็นเครื่องมือสำคัญที่จะช่วยให้เราเข้าใจมุมมองของนักพัฒนาหลักสูตร ดังนั้นการศึกษาเกี่ยวกับกระบวนทัศน์ดังกล่าวจะช่วยให้เข้าใจมุมมองของกระบวนทัศน์ที่มีหลากหลาย ซึ่งการทำความเข้าใจในการพัฒนาหลักสูตรจากมุมมองการวิเคราะห์ในลักษณะเชิงเทคนิค หรือ รูปแบบต่างๆ ของการพัฒนาหลักสูตรนั้นอาจยังไม่เพียงพอ ในส่วนนี้ Doll (1993) ได้เสนอแนะเกี่ยวกับการใช้ยุคสมัยในการมองการพัฒนาหลักสูตร ทั้งนี้เนื่องจากมุมมองดังกล่าวได้แสดงให้เห็นว่ายุคสมัยนั้นมีอิทธิพลและกระบวนทัศน์ที่มีฐานคิด ความเชื่อ หรือ ความสัตย์จริง (Truth) จากสิ่งใด จึงได้นำเสนอและวิพากษ์มุมมองของการพัฒนาหลักสูตรผ่านยุคสมัยเพื่อใช้เป็นกรอบแนวคิดในนำเสนอ ดังต่อไปนี้

การพัฒนาหลักสูตรในแนวคิดสมัยใหม่นิยม (Modernism Curriculum Development) นักพัฒนาหลักสูตรที่สำคัญคือ Ralph W. Tyler (1949) ซึ่งได้รับอิทธิพลมาจากกระบวนทัศน์ทางวิทยาศาสตร์กายภาพ (Physical Science) หรือ กลุ่มแนวคิดปรัชญาทางปฏิฐานนิยม (Positivism) เป็นยุคแห่งการรู้แจ้ง (Enlightenment) (Hargreaves, 1994) และ เป็นแนวคิดหลักในยุคศตวรรษที่ 20 (Doll, 1993) ทั้งในยุโรปและอเมริกา จุดเน้นในแนวคิดดังกล่าวเน้นไปที่การแข่งขัน การควบคุม ความเป็น

เส้นตรง (Linearity) ความเป็นเหตุเป็นผล (Rationalism) ความรู้เชิงประจักษ์ (Empirical Knowledge) วิธีการทางวิทยาศาสตร์ (Scientific Method) ผลลัพธ์ที่สามารถวัดได้ (Measured Outcome) รวมถึงประสิทธิภาพ (Efficiency) และความเป็นมาตรฐาน (Standardization) กระบวนการพัฒนาหลักสูตรดังกล่าว Tyler ได้แปลงแนวคิดดังกล่าวมาเป็นกระบวนการที่เรียกว่า “Ends-mean” (Ends-mean Rationality) ซึ่ง Heap (อ้างถึงใน นรชิต จริสัทธรรม, 2553) ได้อธิบายว่า เป็นการให้ “เหตุผล” ในฐานะเป็นเครื่องมือสู่จุดหมาย โดย Tyler เรียกว่า “จุดประสงค์” (Objective) และนำมาซึ่งคำถาม 4 คำถามที่ใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาหลักสูตร คือ 1) จุดประสงค์ทางการศึกษาที่โรงเรียนต้องการให้บรรลุมีอะไรบ้าง 2) เลือกประสบการณ์เรียนรู้อย่างไรจึงจะเป็นประโยชน์ 3) จะจัดประสบการณ์การเรียนรู้อย่างไรเพื่อให้เกิดประโยชน์อย่างแท้จริง และ 4) จะประเมินผลได้อย่างไรว่าการจัดประสบการณ์การเรียนรู้บรรลุวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้

อีกแนวคิดหนึ่ง คือ การพัฒนาหลักสูตรในแนวคิดหลังสมัยใหม่นิยม (Postmodernism Curriculum Development) “แนวคิดหลังสมัยใหม่” (Postmodernism) ซึ่งเป็นแนวคิดที่พยายามจะวิเคราะห์ วิพากษ์และปรับเปลี่ยนให้เข้ากับสังคมที่มีความซับซ้อนมากขึ้น โดยนักหลักสูตรในกลุ่มนี้ ได้แก่ Doll (1993) Slattery (2006) Marsh & Willis (2007) และ Pinar (2012) ซึ่ง Marsh & Willis (2007) ก็ได้กล่าวถึงการใช้รูปคำที่เกี่ยวกับแนวคิดดังกล่าวว่ามีหลายคำด้วยกัน เช่นคำว่า Postmodernity/Postmodernism/Poststructuralism/Deconstruction/Postcolonialism/Postindustrialism ซึ่ง Slattery (1995) ใช้คำว่า Postmodern ซึ่งหมายถึงทั้งสภาพทางสังคมและวิถีปฏิบัติ ความคิดในกลุ่มนี้จะวิพากษ์เกี่ยวกับแนวคิดในการจัดการศึกษาในยุคสมัยใหม่ (Modernity) ที่ไม่สามารถรองรับความซับซ้อนในสังคมปัจจุบัน ส่วน Doll ใช้คำว่า “post-modern” ในการอ้างถึงแนวคิดที่ยกระดับในการคิดจาก กลุ่มประจักษ์นิยม (Empiricism) และ เหตุผลนิยม (Rationalism) ไปยังอีกกลุ่มหนึ่งซึ่งเป็น “ความจริงของยุคสมัยใหม่” (Modern notions of truth) ภาษา (Language) ความรู้ (knowledge) และ อำนาจ

(Power) อีกทั้ง Slattery (2006) ได้เพิ่มเติมว่าแนวคิดหลังสมัยใหม่จะสามารถที่จะให้นิยามได้หลากหลายเพื่อที่จะให้เหมาะสมกับความต้องการของผู้นิพนธ์ (Author) ซึ่งเป็นประเด็นที่นำมาพิจารณาและนำมาซึ่งการเปลี่ยนแปลง การรื้อสร้าง (Deconstruction) ความหมายที่ได้รับการยอมรับเป็นเครื่องหมายของทฤษฎีทางสังคมในแนวคิดนี้ Doll นำเสนอว่าจุดแข็งของแนวคิดหลังสมัยใหม่คือการสร้างความรู้ใหม่และการเปลี่ยนแปลงการเรียนรู้ ซึ่งในส่วนนี้ Jencks (1987) ได้ให้ข้อสังเกตว่า แนวคิดหลังสมัยใหม่เป็นการผสมผสานทางธรรมชาติ ความเป็นพหุนิยม แนวคิดนี้ยังเป็นลักษณะทับซ้อน (Multi Layers) ในตีความ การมองย้อนไปในอดีตเพื่อที่จะถอดรหัสส่วนต่างๆ ที่หลงเหลือเพื่อที่จะมองไปยังอนาคต

การแบ่งหลักสูตรตามยุคสมัยทำให้เราเห็นว่าแนวคิดของการพัฒนาหลักสูตรนั้นในยุคสมัยใหม่นิยามนั้นมีอิทธิพลชัดเจนมาจากแนวคิดทางวิทยาศาสตร์กายภาพ ซึ่งแนวคิดดังกล่าวมีผลกระทบต่อการศึกษาในกระแสหลัก โดยเน้นไปยังการจัดกระทำตัวแปร การมองกลุ่มที่ต้องการศึกษาเป็นหน่วยศึกษา หรือ เป็นลักษณะห้องทดลอง (Laboratory) ซึ่ง Doll (1993) และ Aoki (1983) ได้นำเสนอว่า แนวทางดังกล่าวเป็นการค้นหาความจริง (Truth) ทางวิทยาศาสตร์และเป็นการถ่ายทอดข้อมูล (Information) เน้นไปที่การควบคุมเชิงเทคนิคและความรู้ (Cognitive Domain) โดยลักษณะดังกล่าวส่งผลให้เกิดการแบ่งคู่ตรงข้าม (Slattery, 1995) ระหว่างครูกับนักเรียน ความหมายและบริบท คนที่มีลักษณะเป็นอัตวิสัย (Subjectivity) และความรู้เป็นที่เป็นปรนัย (Objectivity) หลักสูตรในความหมายนี้เป็นการหยิบยื่นให้ ครูเป็นเพียงนักเทคนิค ปฏิเสธความเป็นศิลปะและความใฝ่รู้ใฝ่เรียนของนักเรียน อีกทั้งบรรยากาศของโรงเรียนก็เป็นลักษณะที่เน้นไปยังการปรับปรุงเอกสารและวัสดุทางการสอนเพิ่มขึ้น ระบบไม่ยืดหยุ่น ไม่ตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลง และเป็นระบบปิด (Closed System) เน้นประสิทธิภาพทางเทคนิคมากกว่าความรู้สึกที่เต็มไปด้วยความหมาย (Hargreaves, 1994; Joseph, 2011) ส่วน Pinar (2012) ได้อธิบายเพิ่มเติมว่า แนวทางดังกล่าวการศึกษาถูกแทนที่โดยสิ่งที่กำหนดให้ทำตามกันมาจากเอกสารหลักสูตร (Scripted Curriculum) และข้อสอบ

มาตรฐาน (Standardized Test)

กลุ่มนักการศึกษาในแนวคิดหลังสมัยใหม่ (Postmodernism) ได้นำเสนอการปรับโฉมทัศน์ดังกล่าวโดยใช้ทฤษฎีการปฏิบัติการแนวใหม่ (Neo-pragmatic Curriculum Theory) ที่มีจุดเน้นที่จะปรับเปลี่ยนเพื่อพัฒนาความเป็นมนุษย์ (Human Spirit) (Piirto, 1999) และออกแบบสภาพแวดล้อมทางการศึกษาที่มีคุณค่า สร้างสรรค์ และทำให้เห็นถึงคุณค่าทางศิลปะและความเป็นมนุษย์พอๆ กันกับคุณค่าทางวิทยาศาสตร์ และ คณิตศาสตร์ Slattery (1995) ยังมองว่าการปรับโฉมทัศน์ดังกล่าว นั้นก็เพื่อที่จะให้ความสนใจในการพัฒนาหลักสูตรในระดับที่ลึกที่เคลื่อนไปยังสิ่งที่อยู่ในจิตสำนึก (Conscious) หรือ ระดับใต้สำนึก (Unconscious) และกระบวนการที่จะสามารถนำไปปฏิบัติได้ (Predisposition Mean) ผลกระทบของการปรับโฉมทัศน์ในกลุ่มนักหลักสูตรหลังสมัยใหม่ ทำให้นิยามของหลักสูตรที่เป็นลักษณะค่านาม (Curre is "course") มาเป็นคำกริยา (Curre is "to run the course") (Doll, 1993; Slattery, 2006; Pinar, 2012) ซึ่ง Schubrt (1996) อธิบายว่าการใช้คำว่าหลักสูตรในรูปแบบของคำกริยานั้นให้ความสนใจไปยังการแสดงให้เห็นถึงการวิ่งในเส้นทาง หรือ ประสบการณ์ในการเดินทางของชีวิตแต่ละคน ในส่วนนี้ Pinar (2012) ได้อธิบายว่า หลักสูตรเป็นลักษณะเป็น อัตวิสัย (Subjective) และ เกี่ยวข้องกับสังคมที่มีความซับซ้อนและมีลักษณะเชิงพหุ

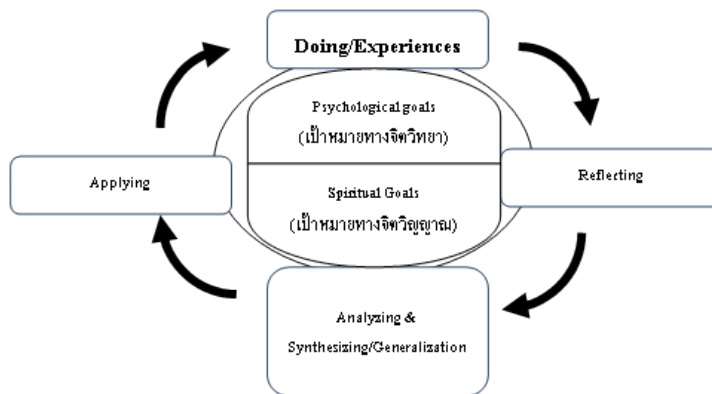
การเคลื่อนย้ายนิยามของหลักสูตรในลักษณะค่านามมาเป็นคำกริยา (To run the course) นั้น ทำให้หลักสูตรเน้นศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างความรู้ทางวิชาการ และประวัติชีวิต (Life History) โดยความสนใจเกี่ยวกับความเข้าใจตัวตน (Self-understanding) และการปรับโครงสร้างทางสังคม (Social Reconstruction) การทำความเข้าใจกับชีวิตของคน ๆ หนึ่งเพื่อให้เห็นภาพที่ซ้อนกันในมุมมองของสังคม การเมืองและวัฒนธรรมนั้น มีผลกระทบในลักษณะทางวรรณกรรม (Literacy) และทฤษฎีแนวคิดสตรีนิยม (Feminist Theory) ที่ทำให้เกิดรูปแบบการวิพากษ์ทางวัฒนธรรม (Cultural Criticism) ซึ่งการใช้อัตชีวประวัติในจุดที่แย่งที่สุดของชีวิตก็เพื่อที่จะแสดงให้เห็นถึงตัวตนซึ่งเป็นจุดที่ดีที่สุดที่จะทำให้เห็นความพยายามที่จะเข้าใจตนเอง การหล่อหลอมทางวัฒนธรรม และรวมถึงการ

ที่จะสามารถวิพากษ์สามัญสำนึกของตนเอง ในส่วนนี้งานของ Pinar (2012) ได้เสนอแนะว่าการใช้หลักสูตรในแนวคิดดังกล่าวนี้ไม่ใช่เป็นเครื่องมือทางการสอนที่เกี่ยวกับหลักสูตรของโรงเรียนแต่เป็นลักษณะของความละเอียดอ่อน ที่มีคุณค่าต่อนักการศึกษาและนักเรียนที่เชื่อมต่อข้อมูลของบุคคลผ่านงานทางวิชาการ โดยใช้ขั้นตอนในการทบทวนอดีต (Regressive Step) แล้วมองไปยังอนาคต (Progressive Step) เพื่อที่จะวิเคราะห์ปรากฏการณ์ (Analytical Step) แล้วนำมาปรับใช้ในชีวิตปัจจุบัน (Synthetical Step)

Doll (1993) ยังมองว่า กระบวนการดังกล่าวไม่ได้เกี่ยวกับสิ่งที่ว่าเรารู้อะไรแล้ว (What's known) แต่เป็นการค้นหาว่าอะไรที่เราไม่รู้ (What's unknown) ผ่านการพูดคุย และการสะท้อนบทบาทของหลักสูตร โดยมีการประเมินคุณภาพของหลักสูตรที่มีความลุ่มลึก (Richness) ต่อชั้นของความหมาย มีการทำซ้ำๆ (Recursion) ที่จะช่วยสะท้อนการปฏิสัมพันธ์ของบุคคลกับวัฒนธรรม ซึ่งเป็นหัวใจของหลักสูตรในแนวคิด ที่จะทำให้เกิดการปรับเปลี่ยน (Transformative Curriculum) ในส่วนนี้ Bruner (1960) ได้อธิบายเพิ่มเติมว่าทุก ๆ ครั้งที่จะจบกระบวนการคือการเริ่มต้นใหม่ นอกจากนี้หลักสูตรจะต้องมีความสัมพันธ์ (Relation) ที่เกี่ยวกับการสอน (Pedagogical Way) และแนวทางวัฒนธรรม (Cultural Way) สุดท้ายหลักสูตรจะต้องมีความเคร่งครัด (Rigor) ที่เป็นคุณภาพของการตีความที่ลุ่มลึกของหลักสูตรในทางเลือกที่หลากหลายในสภาพปัจจุบัน

2.2 วงจรการเรียนรู้ผ่านประสบการณ์

จากการเก็บข้อมูลในพื้นที่ของกลุ่มที่ดำเนินกิจกรรมในการส่งเสริมความเสมอภาคทางเพศภาวะนั้นพบว่าโดยรวมแล้วได้นำวงจรการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ผ่านประสบการณ์ (Learning through Experiences) มาใช้ในการกิจกรรมการเรียนรู้และการพัฒนาหลักสูตร โดยมีรายละเอียด ดังต่อไปนี้ (อวยพร เชื้อนแก้ว, 2555; จิรายุทธ สุวรรณชนะ, 2557; PATH, 2557)

ภาพที่ 1 กระบวนการเรียนรู้ผ่านประสบการณ์

(ปรับจาก: อวยพร เชื้อนแก้ว, 2555; จิรายุทธ สุวรรณชนะ, 2557; PATH, 2557)

โดยมีรายละเอียดในแต่ละขั้นจากการจัดประสบการณ์เรียนรู้ผ่านกระบวนการดังกล่าว พอสรุปได้ดังต่อไปนี้

- 1) การลงมือทำหรือขั้นประสบการณ์เป็นขั้นตอนที่นักพัฒนาหลักสูตรจะออกแบบหรือดำเนินกิจกรรมที่จะเอื้อให้สมาชิก/ผู้เรียนได้เข้ามามีส่วนร่วมโดยตรงในประสบการณ์บางอย่าง แทนที่จะเป็นผู้สังเกตการณ์อยู่ข้างนอกวง
- 2) การสะท้อนหรือพิจารณาทบทวน เป็นการตั้งคำถามเพื่อชี้แนะและผู้เข้าร่วมได้ตั้งคำถามและรับฟังซึ่งและกันทันที หลังจากเสร็จจากขั้นตอนที่หนึ่ง จุดประสงค์ของขั้นตอนนี้ก็เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการทบทวนประสบการณ์จากการเข้าร่วมกิจกรรมเริ่มด้วยการบอกถึงความรู้สึก

3) การวิเคราะห์และสังเคราะห์ หรือ สร้างหลักการทั่วไป เป็นการตั้งคำถามในระดับที่จะช่วยให้เกิดการคิดวิเคราะห์ประสบการณ์ ซึ่งนำไปสู่บทเรียนหรือข้อสรุปที่จะช่วยให้สมาชิก/ผู้เรียนทำความเข้าใจเหตุการณ์และพฤติกรรมที่เกิดขึ้นจากการเข้าร่วมกิจกรรมที่ผ่านมาได้อย่างชัดเจนยิ่งขึ้น

4) ขั้นการนำความรู้ไปปรับใช้ สมาชิก/ผู้เรียนร่วมกันพิจารณาว่า ตนเองจะสามารถนำการเรียนรู้ที่เกิดจากประสบการณ์การเข้าร่วมกิจกรรมดังกล่าวไปปรับใช้กับชีวิตหรือการทำงานของตนเองหรือในองค์กรหรือชุมชนของตนได้อย่างไร ซึ่งในที่สุดแล้วการนำการเรียนรู้ไปปรับใช้จะก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมและเกิดประสบการณ์อย่างใหม่ป้อนกลับไปสู่ขั้นตอนที่ 1 ซึ่งเป็นจุดตั้งต้นของกระบวนการเรียนรู้ผ่านประสบการณ์ที่จะช่วยให้ผู้เรียนสามารถทำความเข้าใจชีวิต การงาน องค์กร หรือชุมชนของตนได้อย่างลึกซึ้งยิ่งขึ้น

จะเห็นได้ว่า การนำกระบวนการดังกล่าวมาปรับใช้ ผู้พัฒนาหลักสูตรหรือผู้สอนหรือกระบวนการจะไม่ใช่ว่าผู้ทรงความรู้ที่ทำหน้าที่ป้อนข้อมูลหรือคำสอนสำเร็จรูปให้กับผู้เรียน แต่กระบวนการทำหน้าที่เป็นผู้สร้างให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ผ่านการออกแบบและนำเสนอสมาชิก/ผู้เรียนร่วมทำกิจกรรมเพื่อให้เกิดประสบการณ์ตรง จากนั้นจึงช่วยตั้งคำถามหรือสร้างกระบวนการที่จะช่วยให้ผู้เรียนเกิดการทบทวน ถูกริดและได้ข้อสรุปหรือบทเรียนที่จะส่งผลเป็นการเปลี่ยนแปลงประสบการณ์หรือพฤติกรรมได้ กระบวนการเรียนรู้ผ่านประสบการณ์เช่นจึงเป็นกระบวนการเรียนรู้ที่เชื่อมั่นในปัญญาและความสามารถของผู้เรียน การเรียนรู้จึงไม่ใช่การป้อนข้อมูลหรือความรู้เข้าสู่ผู้เรียน แต่เป็นการสร้างกระบวนการที่ช่วยดึงความสามารถและปัญญาที่มีอยู่แล้วให้ผู้เรียนได้ปรากฏออกมา และนำมาใช้เพื่อปรับปรุงประสบการณ์ในชีวิตจริงได้

ถึงแม้การดำเนินการในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ผ่านประสบการณ์จะมีแนวทางหรือรูปแบบในลักษณะในไปในทิศทางเดียวกัน แต่การกำหนดจุดมุ่งหมายของในแต่ละกลุ่มก็จะมีเป้าหมายต่างกัน ในส่วนของ PATH (2557) นั้นจะมีเป้าหมาย คือ ในเรื่องการเรียนรู้ของผู้เรียนตามแนวคิดของการศึกษากระแสหลัก หรือเป้าหมายทาง

จิตวิทยา (Psychological Goal) คือ ด้านทักษะ (Skills) ด้านความรู้ (Knowledge) และ ด้านทัศนคติ (Attitudes) ต่อเนื้อหาที่ได้นำมาใช้ในการจัดประสบการณ์ดังกล่าว ส่วนเป้าหมายของ จิรายุทธ สุวรรณชนะ (2557) และ อวยพร เชื้อนแก้ว (2557) จะเน้นไปที่เป้าหมายในระดับจิตวิญญาณ (Spiritual Goal) คือ การรู้จักตนเองเพื่อสร้างศักยภาพภายในตนเอง โดยผ่านกระบวนการรู้จักและสะท้อนตนเอง การดำเนินชีวิตร่วมกันอย่างสงบ ศานติและเอื้อเฟื้อเกื้อกูลต่อกันที่จะส่งผลให้การดำเนินชีวิตเป็นหนึ่งเดียวกับธรรมชาติ

อภิปรายผล

จากการศึกษาเกี่ยวกับความเสมอภาคทางเพศภาวะในลักษณะของความสัมพันธ์เชิงอำนาจนั้นจะต้องมีกระบวนการที่รื้อ (Deconstruction) ให้เห็นความเชื่อ ทัศนคติ ตัวตนที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรม ความเชื่อ แนวคิดหรือแนวปฏิบัติในสังคม ทั้งนี้เพื่อรื้อให้เห็นความแยบยลของกลไกการทำงานของอุดมการณ์ชายเป็นใหญ่ (Patriarchy) และ กระบวนการที่ทำให้เป็นชายขอบ (Marginalization) ผ่านสถาบันต่างๆ ของสังคม กระบวนการดังกล่าวนี้สอดคล้องกับแนวทางการพัฒนาหลักสูตรหลังสมัยใหม่ (Modernism Curriculum Development) ที่มีลักษณะของการให้คุณค่าในการสร้างความเป็นมนุษย์ผ่านการสะท้อนตัวตน วิเคราะห์ในสภาพของวัฒนธรรม สังคมและนำไปปรับใช้ในชีวิตประจำวัน อีกทั้งกระบวนการพัฒนาหลักสูตรในแนวคิดดังกล่าวยังมีมุมมองในลักษณะเชิงพหุ มีกระบวนการที่จะทำให้เข้าใจเกี่ยวกับการเมือง เชื้อชาติ เพศภาวะ ความเป็นอัตวิสัย ชุมชน และ โลก (Pinar, 2012; citing Malewski, 2009) ช่วยให้เข้าใจลักษณะต่างๆ ในกระบวนการที่หลากหลาย (Multifaceted) ซึ่งไม่ได้เกี่ยวข้องกับนโยบายภาครัฐ หนังสือเรียน และการทดสอบมาตรฐานเท่านั้น แต่เกี่ยวกับการสนทนาที่ซับซ้อนของผู้ที่เข้าร่วม ในส่วนนี้ Pinar et al (1995; cited in Marsh & Willis, 2007) ได้อธิบายเกี่ยวกับการนำทฤษฎีหลักสูตรไปใช้ในบริบทของเพศภาวะว่า กระบวนการดังกล่าวจะต้องวิเคราะห์ความไม่เท่าเทียมที่เกิดจากเพศภาวะ (Gender) เพศวิถี (Sexuality) ความรู้ และ ค่านิยมที่จะนำมาใช้ใน

การพัฒนาภายใต้ความเชื่อที่หลากหลายทางสังคม ทั้งนี้เป็นการตรวจสอบว่าหลักสูตรและเพศภาวะมีความสัมพันธ์กันอย่างไร อีกทั้งงานวิพากษ์ในแนวคิดสตรีนิยม (Feminist Critiques) ยังได้เสนอแนะเกี่ยวกับการใช้เพศภาวะเป็นพื้นฐานไปใช้กับทฤษฎีหลักสูตร โดยมีหลายมุมมองไม่ว่าจะเป็นมุมมองทางสารัตถนิยม (Essentialism) มุมมองเกี่ยวกับการประกอบสร้างทางสังคม (Social Constructionism) มุมมองสตรีนิยมทางนิเวศวิทยา (Ecological Feminism Theory) และ มุมมองของแนวคิดหลังโครงสร้างนิยม (Poststructuralism) ส่วน Slattery (2006) ได้นำเสนอหลักสูตรที่ศึกษาในโรงเรียนเกี่ยวกับประเด็นเพศภาวะไว้ 5 มิติ คือ เพศทางสรีระวิทยา (Biological Sex) อัตลักษณ์ทางเพศภาวะ (Gender Identity) บทบาททางเพศ (Gender Role) พฤติกรรมทางเพศ (Sexual Behavior) และ รสนิยมทางเพศ หรือ เป้าหมายทางเพศ (Sexual Orientation) จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการพัฒนาหลักสูตรเพื่อส่งเสริมความเสมอภาคทางเพศภาวะในสถานศึกษา พบว่า “ความเสมอภาคทางเพศภาวะ” และ “การพัฒนาหลักสูตร” นั้น ได้รับเอาอิทธิพลแนวคิดการวิจัยในกลุ่มสตรีนิยม (Feminism Research) มาก่อนข้างมาก กระบวนการพัฒนาหลักสูตรตามแนวคิดนี้ใช้กระบวนการที่ต้องการการมีส่วนร่วมเป็นหลัก มีจุดประสงค์เพื่อเสริมพลัง (Empowerment) ให้แก่ผู้ที่เข้าร่วม ซึ่งการทำวิจัยลักษณะดังกล่าวเป็นทักษะที่เสริมพลังและเพื่อการปลดปล่อย การมีส่วนร่วมจะต้องตระหนักถึงความไม่สมดุลของอำนาจและความต้องการที่จะเข้ามามีส่วนร่วมในการเปลี่ยนแปลงของบุคคล เน้นยังไปความเป็นเพื่อนร่วมงาน (Partnership) ซึ่งในประเด็นดังกล่าว Wimpenny (2010) ได้ให้ข้อเสนอแนะว่า ควรเริ่มต้นด้วยการพูดคุยในการเริ่มต้นและแบ่งปันความเข้าใจประเด็นที่สนใจ ผู้วิจัยต้องสร้างความทัดเทียมโดยการพัฒนาผู้ช่วยวิจัย (Co-researcher/Co-curriculum Developer) ซึ่งจำเป็นที่จะต้องสร้างให้เกิดขึ้นในวัฒนธรรมของผู้ร่วมวิจัย ดังนั้นจากการที่ผู้มีส่วนร่วมมีแนวคิดในบทบาทที่เกี่ยวกับการเป็นผู้ร่วมวิจัยและสมาชิกหนึ่งของชุมชนและบทบาทนี้เองผู้มีส่วนร่วมอาจจะมีส่วนร่วมมากขึ้น

ในส่วนของการเสริมพลัง (Empowerment)

Jame และ Alan (2008) ได้เสนอแนะว่า ลักษณะของกระบวนการดังกล่าวมีคุณค่ามากที่สุด และเป็นกระบวนการที่เป็นลักษณะประชาธิปไตย เนื่องจากในกระบวนการพัฒนาสมาชิกต้องเชื่อในความสามารถของมนุษย์ด้วยกัน ให้เกียรติผู้อื่น สร้างพลังให้ตนเองและปรับเปลี่ยนตามสภาพแวดล้อม อีกทั้งแนวคิดของการเก็บรวบรวมข้อมูลในลักษณะวิจัยที่เกี่ยวกับผู้เก็บรวบรวมข้อมูล (Collectivist Research) ที่เป็นข้อมูลลักษณะเชิงอัตชีวประวัติ (Auto-biography) เพื่อให้เกิดหรือเสริมพลังให้เกิดความเข้าใจในตนเอง ซึ่ง McIntyre (2008) ได้กล่าวถึงลักษณะดังกล่าวว่าเป็นการสะท้อนตนเอง (Self-reflection) และสะท้อนจากการรวบรวมข้อมูล (Collective Reflection) แนวทางดังกล่าวยังเป็นกระบวนการถักทอที่เกี่ยวข้องกับการค้นหาการสะท้อนและการลงมือปฏิบัติ

ส่วนแนวคิดในการพัฒนาหลักสูตรนั้น ได้ใช้แนวคิดการพัฒนาหลักสูตรโดยใช้แนวคิดกลุ่มการพัฒนาหลักสูตรหลังสมัยใหม่ (Postmodernism) ซึ่งการพัฒนาหลักสูตรในลักษณะของการปรับเปลี่ยน (Transformative Curriculum) หรือ หลักสูตรภายใต้แนวคิดการสร้างทฤษฎีหลักสูตร (Curriculum Theorizing) ตามแนวทางของ Pinar (2012) Marsh & Willis (2007) Doll (1993) และ Slattery (2006) ซึ่งจากงานวิจัยของนักการศึกษาพบว่าในการจะพัฒนาความเสมอภาคทางเพศภาวะต้องอาศัยความร่วมมือทั้งจากครู ผู้ปกครอง สถานศึกษา นักเรียน และสังคม ทั้งนี้เนื่องจากความไม่เสมอภาคนั้นเกิดขึ้นได้ทุกๆ ที่ ทั้งในและนอกโรงเรียน (Chisamya et al, 2012) รวมทั้งการศึกษาอัตชีวประวัติเพื่อให้เกิดหรือเสริมพลังให้เกิดความเข้าใจในตนเอง ซึ่งจะส่งไปถึงสังคมส่วนใหญ่ อีกทั้งจุดประสงค์ของหลักสูตรนั้น นักหลักสูตรดังกล่าว ยังได้เสนอแนะว่าไม่ควรตั้งไว้ตอนแรกเพียงอย่างเดียว ควรที่จะมีจุดประสงค์ในระหว่างการพัฒนาการปฏิบัติด้วย รวมทั้งการประเมินควรที่จะเป็นการปฏิสัมพันธ์และเกี่ยวกับคนในชุมชน เช่น การสะท้อนที่ได้จากการสนทนาและการวิพากษ์

โดยใช้แนวทางกระบวนการเรียนรู้ผ่านประสบการณ์ ซึ่งกระบวนการดังกล่าวมีลักษณะเป็นการหมุนเกลียว (Spiral) โดยมีลำดับ คือ การลงมือทำหรือขั้นประสบการณ์ (Doing/Experiences) การสะท้อน

หรือพิจารณาทบทวน (Reflecting) การวิเคราะห์ และสังเคราะห์ หรือการสร้างหลักการทั่วไป (Analyzing and Synthesizing/Generalization) และการประยุกต์ใช้หรือนำไปปรับใช้ในชีวิตการทำงาน (Applying) จากการสังเกตในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ผ่านกระบวนการดังกล่าวนั้น จะเริ่มต้นด้วยการชี้แจงวัตถุประสงค์ และ เริ่มนำเสนอเหตุการณ์ การแสดงบทบาทสมมติ สื่อ คลิป โฆษณา เป็นต้น (Doing/Experience) จากเหตุการณ์ดังกล่าว ต่อมาจึงได้คำถามถึงความรู้สึกหรือความคิดเห็นต่อเหตุการณ์ดังกล่าว

(Reflecting) ซึ่งในส่วนนี้อาจจะมีข้อมูลเพิ่มเติม หรือ อาจให้คู่มือ ใบงานเพื่อเพิ่มประเด็นหรือรายละเอียด ต่อมาเป็นขั้น วิเคราะห์ สังเคราะห์ (Analyzing & Synthesizing/Generalization) โดยทำการเปรียบเทียบ ผลกระทบของความคิด และสรุปเป็นความคิดรวบยอด และสุดท้ายขั้นปรับนำไปใช้ (Applying) โดยให้นำองค์ความรู้ต่างๆ ที่ได้ จากความคิดเห็นหรือประเด็นต่างๆ มาปรับใช้ในชีวิตประจำวัน อีกทั้งยังมีเป้าหมายไม่เพียงแคในทางจิตวิทยาเท่านั้น ยังมีเป้าหมายในระดับจิตวิญญาณอีกด้วย

เอกสารอ้างอิง

- กรวิภา วิลลาส. (2553). “มาตรฐาน ตัวชี้วัด และเครือข่ายส่งเสริมความเสมอภาคหญิง ชาย”, **สรุปสัมมนาวิชาการ ความเสมอภาคหญิงชาย: การสร้างเครือข่าย ขยายความรู้สู่การปฏิบัติ**. กรุงเทพฯ: กระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์.
- กฤตยา อาชวนิจกุล. กฤตยา อาชวนิจกุล (บรรณาธิการ). (ม.ป.ป.). “ความรุนแรงทางเพศในสังคมไทยและข้อเสนอเชิงนโยบาย”, ถึงเวลาต้องเข้าใจกันและแก้ไขความรุนแรงทางเพศ เอดส์ และท้องไม่พร้อม. ค้นเมื่อ 22 มิถุนายน 2554 จาก <http://www.ipsr.mahidol.ac.th/ipsr/BokDetail/SexSolution.htm>
- จุฬามาศ เดชกิตติขจร. (2553). “ทัศนคติของครูต่อการทำแท้งของวัยรุ่น”, **สรุปสัมมนาวิชาการ ความเสมอภาคหญิงชาย: การสร้างเครือข่าย ขยายความรู้สู่การปฏิบัติ**. กรุงเทพฯ: กระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์.
- จุฬากุล เรขาวิภาค. (2552). การศึกษานอกโรงเรียนของสตรีเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตในมุมมองความเสมอภาคทางเพศ. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (สตรีศึกษา). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ธเนศ วงศ์ยานนาวา. (2551). **เพศ: จากธรรมชาติ สู่จริยธรรม จนถึงสุนทรียะ**. กรุงเทพฯ: มติชน.
- นภภรณ์ หะวานนท์. (2544). **แม่ของบ้าน**. กรุงเทพฯ: ม.ป.ท.
- นรชิต จิรสิทธิ์ธรรม. (2553). **Post Modern & Economics : โฟสต์โมเดิร์นกับเศรษฐศาสตร์: บทวิพากษ์สมมติฐานความมีเหตุผลทางเศรษฐศาสตร์**. กรุงเทพฯ: วิชาษา.
- บุญเสริม หุตะแพทย์. (2548). “หน่วยที่ 1 แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับชายหญิง”, **ประมวลสาระชุดวิชาการศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาศึกษาศาสตร์ (Gender Studies) หน่วยที่ 1-5**. (พิมพ์ครั้งที่ 2). นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- พรพัฒน์ ปัทมวงศ์จรรยา. (2552). **การวิเคราะห์แนวคิดอคติทางเพศผ่านมุมมอง ฌอง-ปอล ซาทร์**. วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาปรัชญา คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- ศิริพร จีรวัฒน์กุล และ คณะ. (2554). **การศึกษาแนวทางการป้องกันและแก้ไขปัญหาการตั้งครรภ์ไม่พร้อมในวัยรุ่น (แม่วัยใส)**. มหาวิทยาลัยขอนแก่น: ศูนย์ประสานงานองค์การอนามัยโลกด้านการวิจัยและฝึกอบรมด้านเพศภาวะและสุขภาพสตรี.

- สุจารี สวางโท, พรหมสม เปาปราโมทย์ และ ดวงสุดา เมืองวงษ์. (2553). “แก้ปัญหา พัฒนาระบบ ด้านความรุนแรงต่อสตรี”, **สรุปลัทธิมานาวินิชากร ความเสมอภาคหญิงชาย: การสร้างเครือข่าย ขยายความรู้สู่การปฏิบัติ**. กรุงเทพฯ: กระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์.
- อวยพร เชื้อนแก้ว. (2555). **เส้นทางสู่การเปลี่ยนแปลง: เพศและความเป็นธรรมฐานจิตวิญญานและการเรียนรู้ด้วยหัวใจ**. กรุงเทพฯ: มูลนิธิผู้หญิง.
- Aoki, T. T. (1983). “Towards a dialectic between the conceptual world and the lived world: Transcending instrumentalism in curriculum orientation”, **Journal of Curriculum Theorizing**. 5(4): 4-21.
- Bruner, J. (1960). **The process of education**. New York: Random House.
- Chisamya, G., Dejaeghere, J., Kendall, N. & Khan, M. A. (2012). “Gender and Education for All : Progress and Problems in Achieving Gender Equity”, **International Journal of Educational Development**. Vol. 32 (6): 743-755.
- Doll. W. E. (1993). **A Post-modern Perspective on Curriculum**. New York: Teacher College Press.
- Hargreaves, A. (1994). **Changing Teachers, Changing Times**. London: Cassell.
- Joseph, P. B. (2011). “Conceptualizing Curriculum”, **Cultures of Curriculum**. Edited by Joseph, Pamela Bolotin. 2nd edition. New York: Routledge.
- Jencks, C. (1987). **What is post-modernism?** New York: St. Martin’s Press.
- Marsh, C. J. & Willis, G. (2007). **Curriculum: Alternative Approaches Ongoing Issues**. U.S.: Pearson Education.
- McIntyre, A. (2008). **Participatory Action Research**. California: Sage Publications, Inc.
- Migeon, F. (April 2010). “Gender-based Violence in Schools: Our Collective Responsibility”, **East Asia and Pacific United Nations Girls’ Education Initiative Newsletter**. No. 4.
- Pinar, William F. (2012). **What Is Curriculum Theory?** 2nd Edition. New York: Routledge.
- Piirto, J. (1999). “Implication of postmodern curriculum theory for education of the talented,” **Journal for the Education of the Gifted**. 22(4): 324-353.
- Roberta, J. & Dennis, S. (1996). **The Effects of Gender Equity Strategies Training on the Perceptions of Gender Bias in Middle School Science Students**. U.S.: The University of Alabama.
- Slattery, P. (1995). **Curriculum Development in the Postmodern Era**. U.S.A.: Garland Reference Library of Social Science.
- _____. (2006). **Curriculum Development in the Postmodern Era**. 2nd ed. U.S.A: Tylor & Francis Group, LLC.
- Srisuriyawet, Rungrat. (2006). **Psychosocial and Gender-Based Determinants for Sexual Risk Behaviors Among Adolescents in School**. Ph.D. (Nursing). Chiang Mai: The Graduate School, Chiang Mai University.)
- Tyler, R. W. (1949). **Basic Principles of Curriculum and Instruction**. Chicago and London: University of Chicago Press.